

УДК (477.41/.42)

Чугай Р.В.,
Луцький національний технічний університет

САМОБУТНІСТЬ ТВОРЧОСТІ ВОЛИНСЬКОГО ХУДОЖНИКА О. ВАЛЕНТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СПРИЙНЯТТЯ СЕРЕДОВИЩА

Стаття присвячена творчості Луцького художника Олександра Валенти. У статті розкриваються характерні особливості композиційних схем творів, колористика робіт, характер мазка.

Ключові слова: Валента, творчість, малярство, композиція, фактура.

Актуальність теми зумовлена відсутністю монографічних досліджень, наукових статей, присвячених художньому життю Волині ХХ-поч.ХХІ ст. Досі залишилося поза увагою мистецтвознавців творчість здобутки митців Волині, їх внесок у розвиток культури українського народу.

Мета дослідження і постановка проблеми. Розкрити мистецький доробок художників і народних майстрів Волині в умовах радянської політичної системи і в пострадянський час на тлі художнього життя краю.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання:**

- на основі критичного аналізу доробку попередників-мистецтвознавців висвітлити стан розробки проблеми;
- ввести у науковий обіг і контекст українського мистецтвознавства імена волинських художників;
- проаналізувати творчість народних митців і їхній внесок у художнє життя Волині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На часі є робота з узагальнення історико-мистецького матеріалу середовища Волині. Досі залишилося поза увагою істориків мистецтва та мистецтвознавців, творчі доробки митців, суспільні форми мистецького життя.

Олександр Валента народився в 1942 році (за документами – в 1944 році) в селі Чорніїв Турійського району. З дитинства був зачарований поліською природою. Нерідко Сашко, тримаючи на долоні чи то яблуко, чи помідор, дитинно тішився, вдивляючись у кожну рослинку, дослухаючись до голосу природи. А вона у Чорнієві Турійського району здатна зачаклувати – тим паче, коли йдеться про таку чутливу душу. До того ж це щемливе сприймання світу поглиблювалося сирітством (батько загинув під час війни, мама невдовзі після народження Олександра померла). Зрештою, у восьмирічному віці він потрапляє до Луцького дитячого будинку, який у 1956 році був

перейменованій у школу-інтернат. А в 1961 році Сашко закінчив школу і став працювати слюсарем на авіазаводі. І було б, можливо, одним слюсарем більше, якби талант – дар Божий – не давав йому спокою. Почав відвідувати художню школу, яку закінчив у 1965 році. У свідоцтві про її закінчення були одні четвірки і п'ятірки.

З 1965 року розпочалася творча біографія митця. Він звертається за допомогою до Петра Сензюка – художника й педагога від Бога. Саме завдяки йому О.Валента сформувався як митець. Зоя Навроцька у своїй роботі відзначає: «Твори художника, написані під впливом Моне, Сера, Брака, щедрою зливою заповнили Луцьк шістдесятих, їх дуже багато, десятки десятків, різних за розміром пейзажів та натюрмортів, котрі випромінюють жадобу до життя, радість праці, якусь особливу натхненність і ліризм. У блакитно-синьому мареві барв завмерли сквери, бульвари, тіні будов. Миготить неонове світло ліхтарів. Із хлоп'ячою пустотливістю художник роздрібнює на порошини предметний світ... Крізь тонку поливу модерністської французчини проступають риси достоти оригінальні, незбагнено українські» [11, с.34].

На подальшу творчу еволюцію майстра пензля вплинули праця на посаді методиста у Будинку народної творчості. Згодом він перейшов працювати у Художній фонд. Хрущовська відлига закінчилася. Для художників настали важкі часи. Вони вже копіювали членів політбюро, героїв доблесних соціалістичних змагань. Невинні волинські краєвиди почали перекреслювати високовольтними лініями, в панораму komponувати як не трактори, то космічні ракети – символи нової доби.

Олександр Валента щедро роздаровував свої полотна. Нерідко вони «просто за так» опинялися в помешканнях випадкових людей. Адже ж митця ще 1966 року помітили в Києві. Його робота «Риби», що експонувалася під час Республіканської виставки молодих художників, викликала справжній фурор. Фотокопія цього полотна стала поштівкою [4, с.59].

Мати роботи Олександра Валенти ставало престижно не лише в Україні, їх вивозили до Росії, Польщі, Ізраїлю... «Нова стилістична метода, так званий декоративний стиль, започаткований художником ще на рубежі сімдесятих-вісімдесятих, – роздумує Зоя Навроцька, – здобула особливої стилістичної виразності. Мерехтіння напівтонів олійної фарби змінила повнозвучність локальних кольорів. Як у давнину іконописці, художник komponує поверхню площинно і декоративно. Весь простір, весь об'єкт вибудовує не дрібними, експресивними мазками, а мальовничими фрагментами вишневого цвіту, горошинами ягід, яблук, парашутиками кульбаб, травинок, кожна з яких – окремий світ, окрема нота неповторно-індивідуального звучання. Виразна й

монументальна композиція позбавлена статичності. Усе в ній створює вражаючий ефект динамічної пульсації та руху. «Чотири пори року», «Калина», «Писанки», «Червень» – твори, що їм важко віднайти аналоги. Як давня українська ікона – символічне вікно піднебесся, так і ці роботи художника з підвалу – своєрідне вікно в Інший вимір» [12, с.34].

Картини Валенти – це незвичайне мистецтво, не схоже на жодні твори наших сучасних художників. Кожна робота – його душа, його почуття, його вимір. Дивишся на них – немов черпаєш джерело чистої води, яка дає наснагу, бадьорість, упевненість. У них, у Валентових полотнах, – світанки та вечори, запах соняхів та смак соковитих яблук, окрась хліба й розкішна риба-варнак [7, с.9].

Олександр Валента не любив багато говорити про мистецтво. Ніколи не ділився творчими задумами. Дехто з атестованих у вищих навчальних закладах вважав його навіть дилетантом, бо, oprіч художньої школи, Олександр нічого не закінчував, та це йому не нашкодило. У цьому понурому світі він любив все світле, бо й сам був пронизаний якимось внутрішнім промінням доброти й щедрості. Він був абсолютно байдужий до того, хто про нього що думає. Слава не була його заповіддю.

Щирість його душі і серця вражали. Сашко творив довкола себе особливу атмосферу доброти. До нього приходило чимало різних людей: від інтелектуальних і порядних – до підозрілих та сумнівних типів. Чистота душевна і порядність були адекватні його творчості. Усе це відбивалось у його картинах – чистих та світлих...

У суспільстві 70-х – задуха і морок. Непросто було не те що творити – жити. А він не був пристосованцем і важко адаптувався до тих умов, колючок, які постійно підкидало йому життя. Жив тим, у що був закоханий, – мистецтвом. Сашкові погрібні були кошти, та картини свої віддавав за безцінь, здебільшого – дарував. Від щедрості душі і серця. Інакше жити не вмів і не міг.

Художник від Бога – перше, що приходить на думку, коли потрапляєш у дивовижний світ художніх робіт Олександра Валенти. Природний, щирий, позбавлений будь-яких прагматичних цілей, байдужий до матеріального комфорту, вільний у своїх мистецьких пошуках, художник цілком віддавався творчості.

Його улюблені жанри – натюрморт і пейзаж. Насамперед Валента – майстер міського пейзажу. Рідні куточки Луцька, виконані художником в стилі пуантилізму, – це справжні шедеври, які можуть прикрасити найпрестижніші галереї не лише України, але й інших держав. А скільки тих робіт вивезено за кордон, скільки їх зігрівають серця людей за морями-океанами, то лише сам Бог

знає. Цікаво, що всі роботи, які представлені на виставці у 1995 році, є власністю колекціонерів, приватних осіб і одного учбового закладу – Луцького училища культури.

Сімдесят робіт, представлених на цій виставці, дають уяву про те, як художник формувався і розвивався протягом багатьох років, як творчо зростав, не полишаючи пошуків та експериментів.

Мистецтвознавець Олег Сидор так характеризує творчість художника: „Валента з його картинами увійшов в плоть і кров лучан, даруючи їм свої натюрвіти (бо його натура не мертва, а жива), і пейзажі, в яких кожна цяточка – це жива клітина людської душі, сповнена тепла і Любові, а тому потребуюча віддачі, якої завжди так бракувало. Спочатку в дитячому будинку, а потім в численних „дорослих” будинках ці маленькі цяточки мужньо боролись з сірістю і мрякою за право бути” [9, с.6].

«Козацькі могили» – блакитне полум'я. Небо посічене шаблями, й козацькі голови – замість землі. В центрі – козацька церква-усипальниця. «Мавка зажурена» – похилена дівоча постать у білому вбранні, а на озері – краплі дощу розходяться хвилями. «Волинянка» – на тлі печі. Лесин «Білий будиночок» в Колодяжному. Кам'яні козацькі хрести, що їх вірне око художника зафіксувало в Кременці. Численні церкви в незвичному поданні – з віддзеркаленням в небі. Феєричні квіти [13, с.348].

На двох картинах Валенти зображена церква-ротонда в с.Зимно. Одна – в плоско-декоративній манері, інша – з незвичним накладанням фарби тоненькими «хробачками» за допомогою медичного шприца.

Висновки. Попри матеріальне злидарювання, частину оточення, яке називатимуть людьми п'їтьми, Муза не покидала митця. Персональна виставка 1995 року «Саша Валента. Малярство» зібрала багатьох шанувальників його таланту. Хтось наче жартома дав порожню рамку. Усміхненого художника один із фотокорів так і зазнімкував. А лиховісні сили вже готувалися до свого торжества. Олександра Валенту було вбито у новій майстерні 6 грудня 1997 року. Художник Валента мав справу з вічністю. Все своє життя контролював, націлював себе саме на це. І робив це свідомо, уміло, розумно. Його творчий доробок сьогодні візитна картка Волинського краю.

Подальші дослідження. Згідно з поставленими завданнями, будуть використовуватися комплексні підходи у застосуванні методів: порівняльно-історичного, формально-типологічного, мистецтвознавчого аналізу творів митців, описового, аналітичного, структурно-функціонального, з врахуванням взаємодії творів мистецтв з предметним середовищем.

Література

1. Белоцька І. Художник з підвалу. // Луцький замок – 16 грудня 2004.
2. Богачук О. Т. Любов лиш можна зміряти любов'ю // 28 січня 1999 р.
3. Вербич В. Своєрідне вікно в інший вимір // Народна трибуна. – 24 лютого 2004 р.
4. Вербич В. Під куполом спільного неба. – Луцьк: Твердиня, 2006. – С. 58-59.
5. Гуцалюк Д. Він творив легенду Луцька // Луцьк молодий. – 6 березня 2003 р.
6. Гуменюк Н. Маєстро соняхів: Пам'яті художника Олександра Валенти: [Вірш] // Народна справа. – 13 лютого 2003 р.
7. Клімов А. Пам'яті майстра // Народна справа. – 5 лютого 2004 р. – С.9.
8. Клімчук В. Художник, що роздаровував свої картини // Сім'я і дім. Народна трибуна. – 20 лютого 2003 р.
9. Корецька К. Валента, якого знають і люблять // Народна трибуна. – 7 квітня 1995 р.
10. Корецька К. Портрет художника в інтер'єрі // Народна трибуна. – 9 березня 1991 р. – С.6.
11. Навроцька З. О.Р. Валента. – // Терен: Літературно-мистецький журнал. – Луцьк, 2004.
12. Навроцька З. 60 років від дня народження О.Р.Валенти (1944- 1991) – українського художника. Календар знаменних дат Волині. – Луцьк, 2004.
13. Нестерчук М. Луцьк моїх друзів. Волинський музей: історія і сучасність. Науковий збірник. Випуск 3. – Луцьк, 2004. – С.348.
14. Пясецький В. Початок шляху. Творчий портрет. // Молодий ленінець. – 14 серпня 1971 р.

Аннотація

Стаття посвячена творчеству Луцького художника Александра Валенти. В статті розкриваються характерні особливості композиційних схем произведених, колористика работ, характер мазка.

Ключевые слова: Валента, творчество, занятие живописью, композиция, фактура.

Annotation

The article is devoted to creation of the artist Alexander Valenta (Lutsk). The characteristic features of composition charts of works, coloured relations of works, character of stroke, open up in the article.

Keywords: Valenta, creation, employment by painting, composition, invoice.